

BOŽENA PŘIKRYLOVÁ

OČI V DLANÍCH
aneb viděno srdcem

Vydání katalogu finančně podpořili:

Ministerstvo kultury České republiky

Nadační fond Českého rozhlasu z veřejné sbírky Světluška

Fotodokumentaci pro katalog poskytli:
Muzeum romské kultury

Technické muzeum Brno – oddělení dokumentace tyflopédických informací

Vydal jako 42. publikaci Okamžik – sdružení pro podporu nejen nevidomých
(www.okamzik.cz), Praha 4, Na Strži 1683/40

Odpovědná redaktorka: Mgr. Pavla Vaňková

Grafická úprava: Karolína Vaňková

Fotografie: Tomáš Čech

Karolína Vaňková

Muzeum romské kultury

Technické muzeum Brno – oddělení dokumentace tyflopédických informací

Vydání první, Praha 2011

ISBN 978-80-86932-27-9

„Jako malá holka jsem si hrávala s blátem v kalužích a na hromadě vykopané hlíny. Naše nejoblíbenější hra byla na vaření. Kluci dělali nádoby a holky knedlíky. Když maminky zavolaly své děti k obědu, všichni se rozprchli domů a já zůstala sedět na špičce hromady a koukala po slunku, jak si chodí na obloze pořád dopředu. Bylo mi při tom krásně a ty chvíle jsem milovala.

Roky batolení blátem utíkaly a nastal čas chodit do školy. Bylo to pro mě něco nového a já si nemohla zvyknout na to, že mám poslouchat neznámé lidi. Cítila jsem, že mě hromady opouštějí. Postupem času jsem si ale našla nové kamarády a začala mít víc zájmů. Naučila jsem se hrát na klavír a flétnu, šít, plést.

Ve výtvarné výchově jsem poznala různé materiály, mačkala umělou barevnou hmotu – modurit – a myslela na své hromady. Když už jsem na ně začala zapomínat, přišel učitel s novým materiálem. Připomínal mi bláto, které se lepí na paty – byla to moje hromada namočená ve vodě. Modelovala jsem všechno, co mě napadlo. Po dokončení každého výrobku jsem měla velkou radost, že vůbec něco takového umím. Připadala jsem si jako stvořitel. Své výrobky jsem dávala přátelům a měla jsem z toho větší radost než oni.

V myšlenkách se vracím na hromadu svého štěstí, které se mi dalo poznat. S hlínou pracuji už pět let. Za tu dobu jsem poznala lidi, co ji měli v rukou, i ty, kteří ji nikdy nedrželi. Snažím se hlínu dávat právě těm, co ji neznají. Našla jsem svou hromadu štěstí a nechtěla bych ji ztratit.

P. S. Ovšem to nejpodstatnější jsem zapomněla říct. Jsem nevidomá dívka a mé oči jsou skryty v dlaních. Skrze ně nelze vidět, ale lze cítit. Tím chci říct, abyste nechali nevidomé dívat se, i když si musí na vše sáhnout.“

Božena Přikrylová

Oči mám ve svých dlaních

Veliké ruce, které jsou častým motivem soch Boženy Přikrylové, nás zaujmou svou vypracovaností a věrohodností. Byly to ruce, které mě na první pohled oslovily. Víím, že i pro vidícího člověka není snadné ruce ztvárnit a je potřeba se roky učit, pozorovat lidské tělo a kreslit. Božena Přikrylová přes svůj handicap kreslit ruce v pravém slova smyslu nemohla, zato veškeré detaily a záludnosti lidského těla zná, má je osahané. Dokáže je svým osobitým způsobem ztvárnit, předat ve zkratce, kterou se my, vidící, léta učíme.

Autorka se nezabývá zbytečnými detaily, její sochy mají silný vnitřní náboj, žijí svým vlastním životem. Nejsou jen objektem dekorace nebo manýry v umění.

Svým výtvarným projevem se blíží k dílům románských umělců, u kterých vnitřní výpověď sochy byla hlavním ukazatelem.

Tento katalog je malým nahlédnutím do života a tvorby této jedinečné výtvarnice. Přes svůj mladý věk má za sebou hodně děl, které jsme chtěli uceleněji zmapovat a tím podpořit sochařku v dalších výtvarných počinech.

Pavla Vaňková

Všechny sochy vznikly bez zrakového vjemu, což je situace ve výtvarném umění mimořádná. Připomíná nám původní smysl sochy jako trojrozměrného objektu, který nemá být pouze prohlížen očima, ale rovněž zkoumán dotekem. Tato zkušenost je totiž zcela opačná oproti vizuální zkušenosti. Zavřeme-li oči a zkoumáme-li vystavené sochy, zjistíme, že pro vznik naší představy jsou nejdříve nezbytné výrazné detaily, z nich jsme potom schopni postupně vytvářet konečnou podobu. Tomuto způsobu vnímání napomáhá vyhlazený povrch soch, který je pro autorku typický a je zřejmé, že o něj záměrně usiluje.

Tvorbu Boženy Přikrylové lze stylově vnímat v kontextu širokého proudu insitního umění, připomenout lze třeba obrazy známého Rudolfa Dzurka. V tomto umění více než o formální dokonalost jde o intenzitu prožitku, citu, který je prostřednictvím výtvarného díla sdělován. Domnívám se, že pro autorku je předmětem sdělování její prožitek vztahový. Většina zvolených témat je figurativní, často jsou zobrazeny dvojice postav, někdy ve vzájemné komunikaci. Rovněž témata některých soch je možné jako vztahová vnímat. Křesťanství ze vztahu vždy nějakým způsobem vycházelo a vychází.

Ve vystaveném díle je nepřehlédnutelná úloha ornamentu. Schopnost stylizovat a kompozičně používat dekorativní prvek vytváří rukopisnou charakteristiku, nejedná se tedy jen o doplněk či nepravý dekor. Myslím, že toto je další vlivný moment v sochařské tvorbě Boženy Přikrylové, usnadňuje navíc její pochopení, protože je odkazem k jejímu kulturnímu a estetickému zázemí.

Evžen Perout

1995
26 x 33 cm; 45 x 48 cm (s deskou)

DLOUHÝ, ŠIROKÝ A BYSTROZRAKÝ

Už jako malá jsem měla tuto pohádku nejraději. Příběh, ve kterém se spojí síly tří rozdílných bytostí, mě zaujal natolik, že jsem si chtěla zhotovit svou vlastní představu těchto bytostí. I když jsem na knížku neviděla, stejně jsem v ní listovala, jako bych si četla. Přitom jsem si vlastně vytvářela svou představu o obrázcích.

1997

LES

Les je pro mě dějištěm různých událostí. Do lesa chodíme na procházku, za léčivými účinky, kterých se nám tam dostává velkou měrou. Stačí les dobře a velmi intenzivně vnímat. Les je i nebezpečný, působí mnohdy i děsivě svou hloubkou a spoustou tajných zákoutí a kdoví jakých ukrytých míst. Tohle jsme ale v lese, kde se odehrává běžná procházka a pravidelná odpočinková chvíle. Je to obyčejná návštěva v lese, odkud si přineseme i něco pro osvěžení i něco na zub.

1998 – 1999
v: 22 cm; 34 x 90 cm (deska)

VÝVOJ ČLOVĚKA

Vývoj člověka – neboli každého z nás: chtěla jsem zachytit jednotlivé momenty, které jdou postupně za sebou během našeho vývoje, růstu. Je to vlastně několik zastavení, při kterých si vzpomeneme, jací jsme byli, když jsme se narodili, jaká pak asi byla naše první hračka, a jaké to bylo, když jsme šli poprvé do školy.

2003

39 x 41,5 cm; 50 x 50 cm (s deskou)

SLAVNOST

Vznikla poté, co jsem byla poprvé na večírku. Spíše to byla slavnost. Chtěla jsem si jednak tuto vzpomínku uchovat v paměti a zároveň tak poukázat na důležité vlastnosti - úctu a zdvořilost. Nejvíce se mi tam líbí ta atmosféra, kterou by měla tato slavnost vyjadřovat.

2003
v: 41,5 cm š: 35,5 cm

KŘÍŽ

Ke Kristu na kříži mám nábožensky založený vztah. Když jsem začala vnímat tyto duchovní záležitosti, tak Kříž byl mou první myšlenkou, kterou jsem vytvořila. Možná jsem si to chtěla jen vyzkoušet a mít svůj Kříž. Bible je námět pro tvorbu velice obsáhlý a pro mě byl Kříž nejjednodušší.

2007

STROM

Příroda je mou největší inspirací. Mám ráda stromy od té doby, kdy jsem se jich začala dotýkat, poznávat je po hmatu a objímat je. Vždycky jsem měla vedle stromů pocit, jakoby mi dodávaly sílu a jakýsi vnitřní klid. Vytvořila jsem si svůj strom, který jsem spojila i s lidmi. Lidé jsou tam proto, že u stromu často odpočívají nebo se u stromu třeba scházejí. Pro mě je však důležité to spojení mezi stromem a člověkem.

2008 (vytvořeno během sochařského sympozia v MRK 2008)
v: 62 cm, ø 32 cm

ANDĚL

Je pro mě něco nedosažitelného, něco velmi zvláštního. Mám pocit, jakoby mi to bylo blízké a zároveň vzdálené stvoření. Nikdy jsem nevěděla, jak si mám anděla představit. Spíše než nad jeho vzhledem jsem se zamýšlela nad tím, jaký by měl takový anděl být. Myslím, že tento anděl je takový vážný, ale ne přísný. Rozdává pokoj a klid.

2011

NA KOPCI

Kopec je místo, na které pokud se chceme dostat, musíme někdy vynaložit i dost sil k tomu, abychom jej zdolali. Jaképak je to štěstí, když se nám podaří překonat kopec a nahoře si sednout a odpočívat po namáhavém stoupání. Odměnou nám je pohled shora a uvolnění. Na kopci se cítíme být jako vítězové. Ten povznášející pocit je možná tím důvodem, proč vyhledáváme kopce a různé jiné vyvýšeniny.

2011

HLÍDAČ POKLADŮ

Každý z nás má určitě nějaký ten poklad. Poklad, který může být v jakékoliv podobě, buďto je to nějaký cenný předmět, šperk, můžou to být i peníze, ale poklad může být i něco mnohem tajnějšího. Může to být pravda, kterou si uchováváme v mysli, tajné přání i třeba neuskutečněný sen. Lesní skřítkové jsou tady od toho, aby nám naše poklady dobře hlídali a střežili je. Tohle je jeden z nich.

Jste Romka, jak vnímáte tuto skutečnost?

Nevadí mi, že jsem jiná. Svůj původ jsem si začala uvědomovat až kolem čtvrtého roku věku, kdy mi to dávalo najevo okolí. Bylo to v mateřské školce, dávaly mi to najevo vychovatelky, které se tam o mě staraly, pobývala jsem totiž ve školce celý týden. Setkávala jsem se s přístupem k nám Romům tak, jako někde v dětském ústavu – nevím jak se to přesněji nazývá.

Poznala jsem už jako malá, jak je ta druhá společnost lidí námi, co jsme jiní, znechucená, jak vadíme. Byla jsem velice malá a nerozuměla tomu, nic jiného se nedalo dělat, než to vydržet, děti, dá se říct, vydrží docela hodně, řekla bych od nesnášenlivosti až po násilí. Mně se násilí naštěstí netýkalo, pouze to, jak se s námi romskými dětmi zacházelo, už to bylo pro mě takovým prvním impulsem, že jsem asi jiná a že existuje asi i zlo.

Nemůžu ovšem říct, že všechny naše vychovatelky byly zlé, byly mezi nimi i ty, které jsem měla moc ráda. Dá se říct, že už od školky jsem začala vnímat i tu druhou společnost a vůbec dění kolem sebe.

Postupně jsem si více a více uvědomovala, že i já se musím přizpůsobit těm druhým, abych mohla navázat nějaké spojení, například společnou řeč, a sdílet něco, co bych mohla mít s ostatními společné.

Jsem hrdá na to, že jsem jiná a myslím, že to uplatňuji ve všem, co dělám, i běžně v životě.

Mluvíte i ve vaši rodině romsky, učila jste své děti romsky?

Romsky umím stále mluvit, s rodiči se tak převážně dorozumívám, řekla bych, že romsky jsem uměla od narození, česky jsem se učila až ve školce. Různým českým slovům jsem plně porozuměla až ve škole.

Své děti jsem romsky nikdy neučila, ale vědí, že tento jazyk je mým rodným, že romština existuje, myslím, že nemají potřebu se s tím nějak vyrovnávat. Je to jako v případě jiného jazyka.

A co váš manžel, jak ten vnímá smíšené manželství?

To vlastně ani pořádně nevím, ale myslím, že se už dokázal s touto skutečností poprat. Byli jsme velice mladí, když jsme se vrhli do společného života. Ani jeden z nás netušil, jak složité to může být. Učili jsme se spolu žít, vycházet si vstříc

a uvědomovat si naši odlišnost.

Nebylo to opravdu jednoduché, velice brzy jsem měla rodinu a hned dvě děti po sobě. Oba jsme ničemu až tak nerozuměli, věděli jsme ale, že to za to všechno stojí, a jak už to bývá všude v partnerství, jeden je trpělivější než ten druhý, věřila jsem tomu, že to zvládneme. Dnes je dětem 14 a 12, dospívající děti a my to zvládli až sem. Je možné, že kdybychom k sobě neměli cit a každý v sobě víru, dávno bychom to vzdali...

Jak vnímáte svůj handicap, neříkáte si třeba, že se zrakem by to bylo všechno lepší?
Nevidím už od narození, takže svůj handicap si tak nepřipouštím, jsem na to prostě zvyklá, беру věci tak, jak jsou. Všechno běžné je pro mě naprosto normální. Díky pomocníkům, kterým bych chtěla touto cestou moc poděkovat, že nám nevidícím pomáhají žít a jsou nápomocní, když to potřebujeme. Bez pomoci by se nám nevidícím, a i mně, žilo mnohem hůř.

Vaše děti mají zrakovou vadu. Jak jste se s tím vyrovnávala?

Když se děti narodily, tak se zjistilo, že mají po manželovi vrozenou vadu šedého zákalu zkombinovanou s glaukomem, takže nevyлéčitelnou. Jsou slabozraké, chodí do speciální školy pro zrakově postižené v Brně, kam jsem chodila i já. Navštěvujeme pravidelně očního lékaře, občas nezbyvá nic jiného než malý zákrok kvůli zakalení čoček, ale děti se to snaží zvládat velice statečně. Ve středisku rané péče jsem se učila jak s dětmi sama pracovat, co se týče zrakové stimulace. Potřebovaly cvičit zrak, přizpůsobovala jsem si proto pro ně obrázky tak, že jsem je zvýrazňovala konturovou pastou, abych hmatem věděla, co jim vlastně ukazují, byla to například zvířátka a jednoduché obrázky samostatných předmětů. Navštěvovaly nás studentky pro práci s nimi, byla to ohromná pomoc a myslím si, že i pro ně velká zkušenost. Když začaly děti chodit do školky, tak jsem sváděla boj s hlukem města s potřebami dětí při cestě do školky. Chodila jsem s dětmi každý den do školky, nikdy mi to nepřipadalo stereotypní, každá cesta, i když byla stejná, pořád ta samá, byla s jinými zážitky a i tak trochu dobrodružstvím. Velice hezky na tuto dobu spolu vzpomínáme.

Ve škole už jsou děti samostatnější, dokonce už nyní jezdí několik kilometrů, dá se

na ně spolehnout, jsem ráda, že jsem to zvládla, ale starosti samozřejmě pokračují dál a jsem docela napjatá, co nového to bude.

Jak se cítíte v roli matky, manželky a v neposlední řadě i samostatné výtvarnice?

Jsem šťastná, že jsem se dokázala postavit na vlastní nohy, jak se říká. Myslím si, že být matkou je naprosto mimořádný a jedinečný stav, kterého žena může dosáhnout, připadá mi, jako kdyby to byl jakýsi titul, který je na celý život, jako i jiné tituly. Snažím se ke všemu přistupovat zodpovědně a s dobrým pocitem. Samostatnost, kterou mi přinesla tvorba, vnímám jako naprostou svobodu. Cítím, že takhle je žítí nejkrásnější.

Odráží se váš temperament ve vaší tvorbě? Kde berete inspiraci?

Myslím, že tím, že jsem jiná, vnímám i všechno jinak: po svém. Naši kulturu mám zakořeněnou v sobě, i když nedržím různé tradice a nežiji tak jako moji vrstevníci. Vytvořila jsem si svoje podmínky, nebo jsem se spíše přiklonila k těm, ve kterých jsem se učila žít a přijala je za ty správné.

Cítím v sobě jako by mi to kolovalo v krvi, jakýsi adrenalin, který není ovšem potřeba nějak doplňovat, mám to zkrátka v sobě, jakéhosi ohnivého ducha, který mi dodává, řekla bych, jiskru v oku, úsměv v době, kdy by se asi jiný nesmál, pohled na věci tak trochu jiný než se zdá ostatním. Nevím, jak to správně vysvětlit, popsat. V mých sochách je skryta většina mých pocitů, možná že i pár zážitků. Představy mívám docela živé, snažím se je dát najevo a doufám, že i pozitivní energii. Chci ukázat, jak vidím já, buď sama sebe nebo ostatní kolem mě, a nejen je, ale i všechno, co se kolem mne vyskytuje.

Mám ráda přírodu, cítím se s ní intenzivně spjatá, slunce je mým zdrojem života, při jeho horkém žáru jsem se musela určitě narodit. Déšť pokládám za zdroj napojení všeho, co potřebuje růst, pro vše živé, a dary přírody vnímám jako něco, co není jenom tak. Hluboce věřím v Boží obdarování.

Jsem člověk s vírou, našla jsem ji v sobě a naučila jsem se s ní pracovat, proto i mé sochy mají náboženský podnět. Většinou jsou to postavy z biblických příběhů a Maria je snad mým poselstvím.

Jaké jsou vaše plány do budoucna? Máte v tvorbě nějaký hlavní cíl?

Myslím, že nemám zatím hlavní cíl, čeho bych chtěla v tvorbě dosáhnout, plán mám však, abych měla pokud možno hlavní zaměstnání, nemusí být přímo spojené s prací s hlínou. Pracuji, zkouším to, v dílně s nevidomými klienty, zjistila jsem, že mě baví pracovat s lidmi a zároveň jim dodávat energii. Víím, že je pro nás postižené velmi obtížné získat zaměstnání, a tak trpělivě vyčkávám, zda-li nějaká příležitost přijde. Mám však výhodu, a to v tom, že já vlastně práci mám, a to je ta, která je i mou zálibou. Můžu tak pracovat kdykoliv a nepotřebuji si hlídat čas. V tomhle se cítím naprosto svobodně.

S manželem a dětmi máme velký dům, a tak jsem zjistila, že se můžu starat o zeleninu i květiny. Mou zálibou je plevelení růží a práce v rámci mých možností na zahradě. Možná, že bych přijala i nějaké to zvíře, které vlastně taky mám, je to můj věrný, naprosto mně oddaný vodící pes, a náš mazlík králíček, ale i kočičí přítomnost bych uvítala. Snažím se to sladit tak, abych všemu věnovala dostatek času.

Nad vším vidím tu nesmírnou svobodu, která mě ztotožňuje s ostatními, rozdíl je pouze v tom, že já na všechno nevidím, ale sahám, kdežto ostatní se těší ze svého pohledu.

Máte nějaký výtvarný vzor, který Vás motivoval v tvorbě?

Když jsem se o umění začala dozvídat, četla jsem Michelangelův deník. Jednak se příjemně četl a cítila jsem jako bych prožívala stejné napětí a odhodlání se s tvorbou poprat. Například u Poslední večeře, která patří do cyklu Bible, jsem pracovala celý den, naprosto ze všech sil jsem se pokoušela to zvládnout a za každou cenu dovést dílo do konce. Pamatuji si, že to bylo osm hodin nepřetržité práce – a další den pokračování. Po dokončení díla jsem sice vyčerpaná, ale spokojená, řekla jsem si – tak jsem to přece jenom dokázala.

Měla jsem možnost setkat se i osobně s českými sochaři a významnými lidmi. Připadala jsem si sice oproti nim hodně jako dítě, ale věděla jsem, že jedno mám s těmito lidmi společné, a to tvořivého ducha, a ten mi nikdy neodpírali, naopak, a to mi velmi pomohlo a ujistilo mě to v tom, že jsem si vybrala dobrou cestu.

Mým přáním, nebo možná že i cílem, je vystavovat společně se známými sochaři, jako je například Mário Kotrba nebo Patrik Vlček, a třeba i s jinými, které osobně neznám.

Kam se řadíte? Oslovuje vás romská tematika?

Měla jsem možnost pracovat společně s romskými výtvarníky pohromadě. Měli jsme zadané téma, já se spíše obávala toho, jak mě mezi sebe přijmou. Byla jsem překvapená, že s touto skupinou lidí mám společného úplně něco jiného než pohled na umění. Mezi nimi, řekla bych mými lidmi, jsem se necítila nijak jiná. Společného jsme měli většinu, ať to byl jazyk, cítění a prostě všechno, když jste s někým, kdo je stejný jako jste vy, ale odlišné bylo pouze to, co jsme vytvářeli.

Vzájemně jsme svou tvorbu dokázali uznávat a je tomu tak dodnes. Ale i když jsem v romských podmínkách vyrůstala, není to přímo moje tematika, můj způsob vyjadřování. Je dobře, že tu jsou ti, kteří cítí jako potřebu sdělovat ostatním romskou kulturu.

Nemám pocit, že bych se sama někam zařazovala, tvorba mi dodává uspokojení a pocit volnosti, a to je pro všechny oči.

Chtěla byste něco lidem sdělit?

Pokaždé bych chtěla lidem říct něco jiného, je to tím, že každou chvíli pociťuji něco jiného. Snad jen to, že jim slibuji, že se budu snažit vytvářet více, a dále se s nimi dělit o každou svou radost, myšlenku a svou energii.

Mým symbolem je ruka, která sahá, protože se hmatem dívá, ruka, která se podává a zároveň nabízí, hladí i konejší, ruka, která může být i symbolem spojení všech a všeho, ruka, ve které je naděje i pomoc.

Teplo v dlaních, které se může rovnat teplu slunce.

Tak všem přeji hodně slunce v duši!

A jednoho dne si snad podá ruku Celý svět.

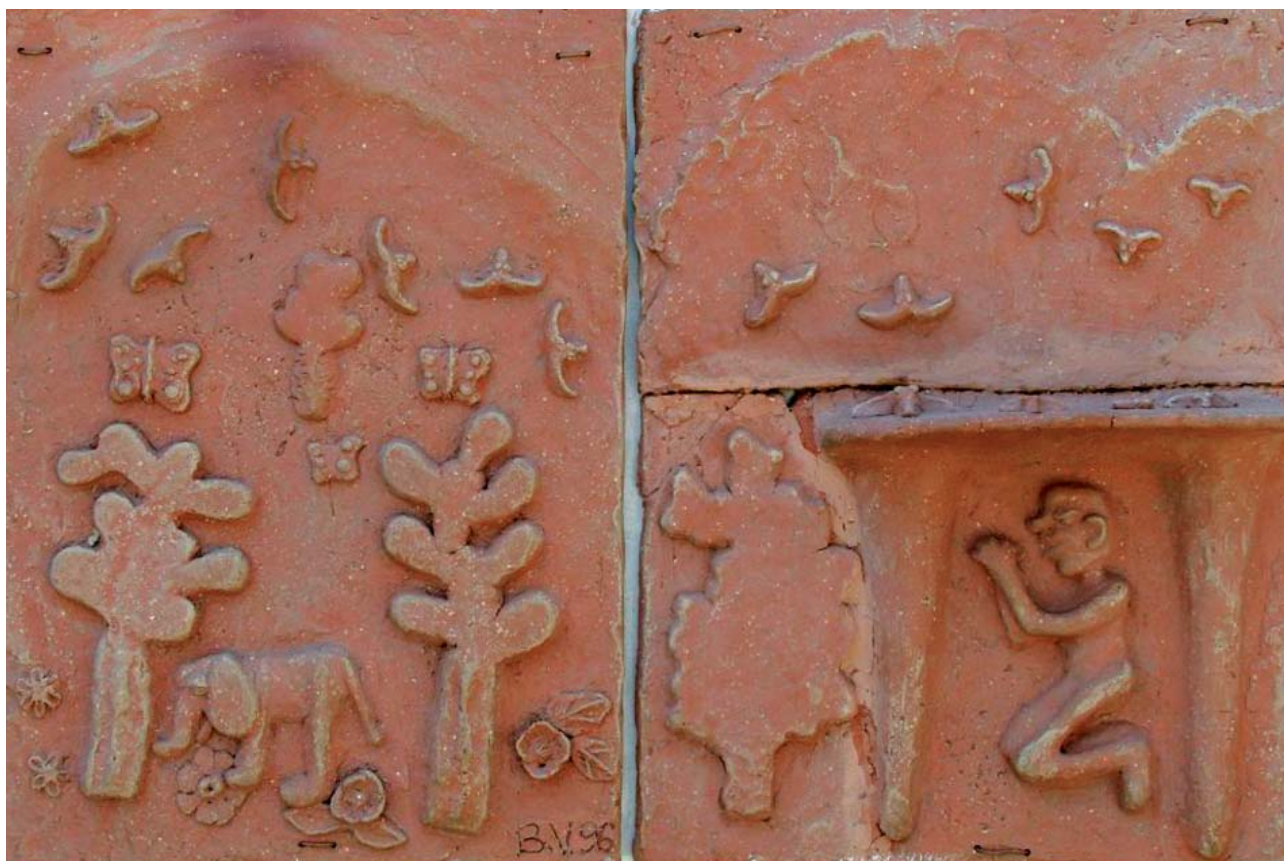
S Boženou Přikrylovou rozmlouvala Pavla Vaňková.

Cyrlil a Metoděj
1996, 52 x 43,5 cm; 69 x 55 cm (s deskou)

Adam a Eva
1996

Getsemanská zahrada
1996, 42,5 x 31 cm; 60 x 85 cm (s deskou)

Hřiště
1997

Romská madona
2000

Milenci
2001

Spravedlnost
2002

Čarovné housle
2010 (vytvořeno během sochařského sympozia v MRK 2010), v: 60 cm; 40 x 27,5 cm

Životopis

Narodila jsem se v roce 1978 ve Spišské Nové Vsi v okrese Gelnica, takže na Slovensku, do romské rodiny. Nevidím už od narození, ale zbytky zraku, které jsem měla až do tak 16 let mi umožňovaly vnímat světlo, tmu, vnímat barvy a všechno, co mi bylo dopřáno. Nebylo toho sice moc, protože vnímat lidskou postavu či tvář a jakýkoliv obraz mi byl odepřen, i tak můžu ale říct, že jsem i já byla obohacena vnímáním i tímto smyslem. Pamatuji si co je to bát se tmy například ve sklepě, pod peřinou nebo být ve tmavém prostoru. Opakem strachu je ovšem radost a ta přicházela s každým začínajícím dnem, ránem, východem slunce, a všude přítomným světlem.

Bylo mi umožněno vnímat svět ve všemožných barvách a to je to, co mě dělá bohatou. Doteď si barvy vybavuji v paměti, dokážu si je představit na ploše, oblečení i špercích. Přesto mám ale pocit, jako by bylo všeho ještě mnohem víc než znám, jsem i tak spokojená, protože základ znám, a proto mi nevadí být ochuzená o něco, co je navíc.

Modelovat s keramickou hlínou jsem začala na základní škole ve výtvarném kroužku, bylo mi tak 12 let. Materiál, který mi byl na dotek docela nepříjemný, mě při mé zvědavosti nakonec přesvědčil, že není tak hrozný, ale naopak. Zkoušela jsem modelovat všechno, co mě napadlo, abych zjistila, co se dá z mokré hlíny tak udělat.

Nebyly to hned napoprvé velké věci, ale malé reliéfky, misky. Čím více jsem s touto hlínou pracovala, tím víc jsem zjišťovala, že je to nevhodnější materiál pro mě. Ano, ruce jsem měla neustále špinavé a měla jsem tomu taky za zlé, že mi to nějak otupí hmat, na kterém jsem byla závislá, ale dalo se to překonat. Proto jsem trpělivě snášela ten pocit špinavých rukou, ale kdyby nebylo přesvědčivého ujišťování našeho pana učitele z kroužku o tom, že je dílo zdařilé, možná že bych nepracovala s hlínou až doteď.

Přijela k nám na školu výstava bronzových soch a my nevidomí měli možnost na sochy sahat, byl to pro mě nepopsatelný zážitek. Dá se říct, že tady jsem si uvědomila, co bych chtěla v životě dál dělat.

Prohlížení si takových objektů mě zaujalo natolik, že jsem si řekla, tohle chci zkusit.

Najednou jsem stála na rozcestí, kde se musíte rozhodnout kterou cestou se dát, určitě to každý zná, a taky si myslím, že na takovém rozcestí v životě nestojíme často, ale jen párkrát za život.

Já se rozhodovala mezi hraním na klavír na konzervatoři a modelováním z hlíny, kde jsem netušila, co mě čeká. Vybrala jsem si cestu složitější, ale přesto jsem se toho nijak nebála, protože jsem věděla, že když nebudu dělat nic špatného, tak se mi přece nemůže nic stát.

Začala jsem tedy ještě více modelovat než jenom jednou v týdnu v kroužku, věnovala jsem se tomu daleko více, věnovala jsem tomu veškerý svůj volný čas.

Začala jsem pronikat do světa umělců, ale ne tak doslova. Nevnímala jsem se jako umělec nebo výtvarník, jak jsem často kolem sebe slýchala, já to brala jinak. Mě modelování prostě už od té základní školy bavilo a dá se říct, že ohromilo. Je to způsob, jak můžu ostatním sdělit své vnímání, své pocity.

Pod vedením Štěpána Axmana, který mě vedl po cestě, kterou jsem si zvolila, jsem se dostala až k samostatnosti.

Mám teď rodinu, běžné starosti, které každý má a zná, a svou práci, modelování, která mě bude provázet celým životem.

Musím říct, že jsem spokojená s tím, jak jsem se tehdy rozhodla.

Božena Přikrylová

Samostatné výstavy

- 1995 Galerie Bronz, ZŠ Ořechov – Brno
- 1996 Galerie městské knihovny – Rožnov p. Radhoštěm
- 1997 Městské muzeum – Šlapanice u Brna
- 1997 Ústav sociální péče pro nevidomé a slabozraké – Brno-Chrlice
- 1998 Studio IN – Brno
- 1998 Galerie Spirála – Havířov
- 1998 Galerie Magna – Ostrava
- 1999 Městský úřad – Vsetín
- 1999 ZŠI pro nevidomé – Litovel
- 1999 Klasické gymnázium – Brno
- 2000 Střední pedagogická škola – Boskovice
- 2000 Městská knihovna – Plzeň
- 2002 budova Veřejného ochránce práv – Brno
- 2003 Galerie Hády – Brno
- 2005 Galerie Oliva – Praha
- 2005 Líšeň – Brno
- 2005 Speciální škola pro zrakově postižené – Brno-Pisárky

Společné výstavy

- 1998 Rudi Rolenc – Božena Přikrylová, Setkání dvou břehů.
Cyrilometodějská škola – Brno
- 2000 Otevřeno IV, HapAteliér, Knihovna Jiřího Mahena – Brno
- 2003 J. Štreit, M. Fiala, B. Přikrylová. Vlastivědné muzeum – Olomouc

Realizace:

Socha spravedlnosti – Kancelář veřejného ochránce lidských práv v Brně
Kříž – součást pamětní desky v Kunštátu u Hodonína
Romská madona – bazilika na Svatém kopečku
Většina soch Boženy Přikrylové k vidění v Muzeu romské kultury.
Cyril a Metoděj – Cyrilometodějské gymnázium v Brně

NEVIDOMÍ LIDÉ A VÝTVARNÉ VÝSTAVY

Nabízíme Vám úvodní informace k několika následujícím otázkám:

1. Mají nevidomý lidé zájem o výtvarné umění?

Mnozí možná ne, ale jiní ano. Někteří dříve viděli a výtvarno je vždy zajímalo a stále zajímá, někteří jednotlivci dokonce chodí s průvodcem na výstavy a nechávají si popisovat obrazy. Jiné nevidomé zajímá výtvarné umění jako součást intelektuálního a kulturního života. Někteří nevidomí vyhledávají příležitost „nahlédnout“ do běžných výstav pomocí tzv. hmatových stezek. Další zajímají specializované hapestetické výstavy pro nevidomé. A několik nevidomých do výtvarného umění nebo uměleckého řemesla také přináší vlastní tvorbu.

2. Co je to „hapestetika“?

Hapestetika nebo-li hmatová estetika je obor zaměřený na estetickou hodnotu hmatového vnímání nevidomých lidí. Vedle informační hodnoty hmatového vjemu tak vystupuje do popředí estetický zážitek spojený s objektem vnímání a vnitřním světem nevidomého.

Více o hapestetice najdete např. v publikaci Terezie Hradílkové a Vladimíry Sýkorové „Dotýkejte se, prosím!“ (vydalo Sdružení Hapestetika, Praha 1998, www.hapestetika.cz).

3. Jaké jsou rozdíly mezi hapestetickou výstavou a zpřístupněním běžné výstavy nevidomým?

Hapestetické výstavy jsou prvoplánově určeny pro nevidomé návštěvníky s cílem přiblížení hmatem vnímatelného umění nevidomým nebo prezentace speciálních uměleckých předmětů určených pro vnímání hmatem. Zpřístupnění běžné výstavy nevidomým lidem (např. pomocí hmatové stezky) má pro ně kromě estetické hodnoty i hodnotu informační – přibližuje umění a společenský život většinové (vidící) společnosti. Zpřístupňování výstav napomáhá integraci nevidomých do běžného života (na výstavu může jít celá rodina, nevidomý člen rodiny není ze sdílení zážitků vyloučen).

4. Co je to „hmatová stezka“ na běžné výtvarné výstavě a jak ji vytvořit?

Hmatová stezka pro nevidomé slouží alespoň k částečnému přiblížení běžné výstavy nevidomým návštěvníkům. V praxi to znamená vybrat přiměřeně velký soubor objektů, které jsou dobře vnímatelné hmatem a zároveň dostatečně reprezentují hlavní ideu výstavy. Vystavované objekty je nutno vhodně umístit pro „manuální prohlídku“, opatřit popisem v Braillově písmu a uspořádat tak, aby si je nevidomý mohl samostatně a v klidu prohlédnout. Tomu mohou napomoci vodící linie vytvořené hmatnými lištami na stolech, vymezení směru pohybu pomocí provazů, připravený personál atp. Poradte se s profesionály pracujícími s nevidomými a se zkušenými nevidomými návštěvníky výstav (viz též „Adresář poskytovatelů služeb pro osoby se zrakovým postižením, Okamžik 2008). Vyhledejte zkušené organizátory hapestetických i běžných výstav s hmatovými expozicemi pro nevidomé.

5. Jaká učinit organizační a technická opatření při výstavách a obdobných kulturních akcích určených nevidomým?

Pro informování o akci využijte „informační kanály“ dostupné nevidomým (rozhlasové pořady pro nevidomé, speciální časopisy, e-mailové konference nevidomých).

Myslete na dobrou dopravní dostupnost objektu (umístění vzhledem k MHD, ideální je vytvoření popisu trasy k místu konání odborníkem a umístění akustického orientačního majáku nad vchod do objektu atp.).

Poskytněte nevidomému informace v Braillově písmu nebo ve zvukové podobě nebo zajistěte poučený personál připravený nevidomému informace podat.

Zajistěte proškolení vaší pořadatelské služby v dovednostech správné komunikace a doprovázení nevidomých.

6. Co přinášejí nevidomí do výtvarného umění a uměleckého řemesla?

Jsou to například:

– umělecké řemeslo Axmanova technika hmatového modelování pro nevidomé a její pomocí vytvářené předměty v Mezinárodním centru hmatového modelování v Tasově na Moravě (viz www.slepisi.eu);

– výrobky řemeslníků ateliéru a dílny hmatového modelování „Hmateliér“ občanského sdružení Okamžik (www.hmatelier.cz);

– osobitou tvorbu několika nevidomých umělců založenou na speciálních technikách pro nevidomé (katalogy Okamžiku: Pavla Francová 2004, Pavel Sláma 2005, Naslepo 2011). O související tematice se dočtete v knize Evžena Perouta „Arteterapie se zrakově postiženými“ (Okamžik, 2005).

7. Na co byste měli pamatovat při pomoci a komunikaci s nevidomým návštěvníkem výstavy?

Komunikujte partnersky „rovný s rovným“.

Gesta a mimiku můžete nahradit slovním popisem („podávám vám ruku“ atp.)

Vyhýbejte se nepřesným nebo různě interpretovatelným směrovým výrazům („tam“, „vpravo“ bez upřesnění).

Pomoc nevidomému nabídněte a domluvte se, v čem má spočívat.

Při doprovázení se nevidomý přidržuje za vaši paži a jde půlkrok za vámi.

Chcete-li nevidomému ukázat určitý předmět, vyzvěte ho, aby svou rukou „sjel“ po vaší, která se předmětu dotýká.

Při popisu předmětů postupujte od celku k detailu, nedohodnete-li se jinak.

Více o komunikaci a pomoci nevidomým naleznete na internetových stránkách organizací poskytujících nevidomým služby a v letáčích a publikacích vydavatele (www.okamzik.cz).

Miroslav Michálek

PŘÍBĚH SOCHY

